

Рекомендації органам управління щодо організації заходів протидії протиправній діяльності на державному кордоні

Recommendations to Management Bodies on Organizing Measures to Counter Illegal Activities at the State Border

Віталій Варетільник

Corresponding author: кандидат педагогічних наук, доцент кафедри прикордонної служби, e-mail: vvveretilnik2009@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-8061-5803

Олег Башнянин

старший викладач кафедри загальновійськових дисциплін факультету безпеки державного кордону, e-mail: oleg.bashnyanin@icloud.com, ORCID ID: 0000-0002-0427-9526

Vitalii, Veretilnyk

Corresponding author: Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Border Guard Service Department, e-mail: vvveretilnik2009@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-8061-5803

Oleh, Bashnyanyn

Senior Lecturer, Department of General Military Disciplines, e-mail: oleg.bashnyanin@icloud.com, ORCID ID: 0000-0002-0427-9526

[^]Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький, Україна

[^]Bohdan Khmelnytskyi National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine, Khmelnytskyi, Ukraine

Received: September 15, 2025 | **Revised:** November 24, 2025 | **Accepted:** December 31, 2025

DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2025.15.6.3>

Мета роботи. Надати рекомендації органам управління щодо організації заходів протидії протиправній діяльності на державному кордоні.

Метод дослідження. Аналітичний метод, що базується на оцінці фактів та інформації, що стосується протидії протиправній діяльності на державному кордоні.

Результати дослідження. Обґрунтовано рекомендації щодо протидії протиправній діяльності на державному кордоні.

Теоретична цінність дослідження. Проведено аналіз та обґрунтовано відповідні рекомендації щодо протидії протиправній діяльності на державному кордоні.

Оригінальність. Новизна полягає у запровадженні нових механізмів у сфері охорони державного кордону.

Майбутні дослідження: У ході подальших досліджень доцільно опрацювати сценарії ускладнення обстановки на державному кордоні.

Тип статті. Теоретичний.

Purpose. To provide recommendations to management bodies on organizing measures to counter illegal activities on the state border.

Method. The recommendations are based on an analytical method based on the assessment of facts and information related to countering illegal activities on the state border.

Findings. The study provides substantiated recommendations for countering illegal activities along the state border.

Theoretical implications. An analysis was conducted and corresponding recommendations were justified regarding measures to counter illegal activities at the state border.

Originality/Value: The novelty lies in the introduction of new mechanisms in the field of state border protection.

Future research: Further studies should elaborate scenarios of escalating situations along the state border.

Paper type. Theoretical.

Ключові слова: управління, планування, прийняття рішення, підрозділи охорони державного кордону, органи військового управління.

Key words: Management, Planning, Decision-Making, State Border Protection Units, Military Command Bodies.

Вступ

Надійна охорона державного кордону на ділянці відповідальності прикордонного загону є невід'ємною частиною безпеки держави. Виходячи із проведеного аналізу обстановки, що складається сьогодні на державному кордоні можна констатувати, що без ретельного планування та організації оперативно-службової діяльності (далі – ОСД) на наступний період можуть поставати проблеми у забезпеченні національної безпеки та виконанні поставлених завдань керівництвом держави.

Саме тому, період організації оперативно-службової діяльності є найскладнішим та важливішим в діяльності штабу прикордонного загону протягом року. При цьому одним з найбільш важливих заходів в ході організації ОСД є робота органів управління щодо планування заходів з пошуку правопорушників.

Теоретичні основи дослідження

Надано рекомендації органам управління штабів прикордонних загонів та підрозділам охорони державного кордону щодо організації заходів протидії протиправній діяльності на державному кордоні.

Постановка проблеми

Наявність сьогодні протиріч між існуючими нормативними документами, що регламентують процес організації ОСД, а також аналіз реального стану справ проведення комплексу заходів по організації ОСД вказує на необхідність вироблення єдиний підходів до роботи органу охорони державного кордону в цей період з її адаптацією до вимог сьогодення. Успіх охорони державного кордону залежить також від постійного удосконалення форм і методів роботи по організації ОСД в залежності від змін, що відбуваються (Братко А., 2023).

Результати

Спеціальні заходи (дії) на ділянці ВІПС з пошуку правопорушників – це дії сил і засобів відділення інспекторів прикордонної служби у складі відділу прикордонної служби, об'єднаних єдиним задумом, що проводяться з метою припинення правопорушення, якщо прикордонному наряду не вдалося припинити його самостійно. Заходи щодо пошуку правопорушників рекомендується проводити прикордонним загonom (відділом прикордонної служби) (Трембовецький О. та інші, 2019):

- при виявленні ознак порушення кордону або отриманні даних про незаконне перетинання державного кордону на ділянці відповідальності;

- у разі отримання інформації про знаходження в КНР нелегальних мігрантів, правопорушників і злочинців, які намагаються уникнути відповідальності (сховатись) на території суміжної держави або в тилу ділянки;

- при втечі із спеціального приміщення затриманих правопорушників;

- в інших випадках правопорушення, коли діями прикордонних нарядів зі складу зміни прикордонних нарядів не вдалось затримати правопорушників та запобігти скоєнню правопорушення.

Спеціальні заходи щодо пошуку правопорушників доцільно вважати самостійною формою оперативно-службової діяльності з охорони державного кордону, яка передбачає проведення погоджених і взаємопов'язаних за метою, завданнями, місцем та часом дій, оперативних і режимних заходів, що проводяться органами та підрозділами охорони державного кордону за єдиним задумом і планом у визначеному районі з метою пошуку та затримання осіб (нелегальних мігрантів) у межах контрольованого прикордонного району. При цьому рекомендується:

- оперативно-розшукові заходи проводити одночасно з військовими заходами з метою встановлення місцезнаходження порушників, їхніх пособників, а також для отримання інших даних обстановки в районі проведення спеціальних заходів щодо пошуку правопорушників та за його межами;

- режимні заходи проводити спільно з представниками Національної поліції та Національної гвардії України у чіткій відповідності до чинного законодавства та забезпечити посилення контролю за дотриманням правил прикордонного режиму шляхом патрулювання основних шляхів, що ведуть до державного кордону, виставлення контрольних постів, введення додаткових режимних обмежень на в'їзд і виконання робіт у прикордонній смузі (Братко А., 2023).

При проведенні спеціальних заходів щодо пошуку правопорушників необхідно забезпечити прикриття району ймовірного знаходження осіб, його ретельної перевірки

шляхом огляду місцевості, перевірки документів у підозрюваних осіб, опитування місцевого населення з метою виявлення та затримання правопорушників. Основу спеціальних заходів щодо пошуку правопорушників на ділянці відповідальності прикордонного загону потрібно забезпечувати за рахунок дій відділів прикордонної служби, надаючи перевагу таким способам дій сил і засобів: переслідування, прикриття, блокування, пошук, оточення та затримання:

переслідування порушників державного кордону здійснюється прикордонними нарядами (пошуковими групами), прикордонними катерами і кораблями, літаками, гелікоптерами та має на меті наздогнати і затримати порушників кордону;

прикриття полягає в зайнятті підрозділами (окремими групами, прикордонними нарядами) тактично вигідних рубежів на напрямках ймовірного руху правопорушників із метою запобігання їхнього прориву на територію суміжної держави або в тил ділянки прикордонного загону, забезпечення сприятливих умов для подальшого блокування району ймовірного їх знаходження;

блокування полягає в ізоляції району ймовірного знаходження порушників кордону всіма силами та засобами по визначеному рубежу з метою недопущення прориву порушників за його межі, обмеження району пошуку та забезпечення їхнього затримання;

пошук нелегальних мігрантів є найбільш активним способом військових дій при проведенні спеціальних заходів щодо пошуку правопорушників, який полягає у ретельному огляді місцевості і місцевих предметів, опитуванні місцевих жителів, перевірці документів, огляді транспортних засобів із метою виявлення нелегальних мігрантів та ознак їхнього перебування;

оточення полягає в ізоляції нелегальних мігрантів у місцях (районах) їхнього розташування. Цей спосіб дій варто застосовувати при виявленні нелегальних мігрантів у результаті їх пошуку та переслідування, а також у випадку встановлення їх місцезнаходження оперативним шляхом.

Рекомендації органам управління щодо організації заходів протидії за четвертим сценарієм можливого розвитку загрози нелегальної міграції «повсякденна охорона державного кордону»

Під час здійснення оперативно-службової діяльності підрозділам ОДК рекомендується: проводити постійний пошук ознак підготовки до порушення державного кордону всіма прикордонними нарядами, що несуть службу в межах 1 (першого) та 2 (другого) рубежів відповідальності;

особливу увагу звертати на такі об'єкти як:

організатори протиправної діяльності на державному кордоні; виконавці; поплічники; нелегальні мігранти; місцеві мешканці, які можуть бути причетні до протиправної діяльності; окремі сліди, предмети та інші ознаки можливої протиправної діяльності на державному кордоні; ознаки поведінки осіб, що вказують на підготовку чи здійснення протиправної діяльності; особи (групи осіб), яких можна віднести до категорії певного ризику щодо їх можливого втягнення у протиправну діяльність організованими злочинними групами (особи, які порушували законодавство про державний кордон, були поплічниками протиправної діяльності, пов'язаної з державним кордоном, і проживають у межах прикордонної смуги та КПП; особи, які перебувають у міжнародному, загальнонаціональному, місцевому розшуку та щодо яких є відповідне доручення правоохоронних органів України) (Братко А., Шевчук В., 2025);

вважати основними завданнями виявлення: фактів та ознак підготовки до протиправної діяльності на державному кордоні; осіб, поведінка яких дає підстави підозрювати їх у причетності до протиправної діяльності на ділянці відповідальності; слідів та предметів, що стосуються протиправної діяльності на ДК; місць переховування (тимчасового

помешкання) нелегальних мігрантів, контрабандних товарів, а також транспортних засобів, за допомогою яких може здійснюватися протиправна діяльність на державному кордоні;

здійснювати: підбір та придбання гласних і негласних джерел інформації, відповідну їх розстановку; визначення та постановку завдань оперативними і гласними засобами; отримання інформації та її перевірку; збір інформації всіма видами прикордонних нарядів, інспекторами прикордонної служби під час фільтраційно-перевірочних заходів із затриманими особами; роботу з громадськими формуваннями (Про затвердження Інструкції, 2014); взаємодію із суміжними **ПП** і представниками правоохоронних органів; роботу з органами влади, громадськими організаціями, установами, підприємствами тощо під час проведення прикордонно-представницької роботи; пошукових дій у заданому районі, маршруті, напрямку та на підступах до державного кордону; взаємодію з іншими правоохоронними органами;

вживати режимних заходів із метою виявлення, запобігання та припинення протиправної діяльності, пов'язаної з переміщенням нелегальних мігрантів через державний кордон України;

для визначення оперативно-активних напрямів узагальнювати і здійснювати детальний аналіз інформації, отриманої від оперативних джерел, прикордонних нарядів, місцевого населення, подорожуючих, представників правоохоронних органів та інших джерел.

Висновки

Таким чином, надано рекомендації органам управління щодо організації заходів протидії протиправній діяльності на державному кордоні, а саме при виявленні ознак порушення кордону або отриманні даних про незаконне перетинання державного кордону на ділянці відповідальності;

у разі отримання інформації про знаходження в контрольованому прикордонному районі нелегальних мігрантів, правопорушників і злочинців, які намагаються уникнути відповідальності (сховатись) на території суміжної держави або в тилу ділянки;

при втечі із спеціального приміщення затриманих правопорушників;

в інших випадках правопорушення, коли діями прикордонних нарядів зі складу зміни прикордонних нарядів не вдалось затримати правопорушників та запобігти скоєнню правопорушення. У подальшому доцільно розробити сценарії протидії протиправній діяльності на державному кордоні.

Фінансування

Це дослідження не отримало конкретної фінансової підтримки.

Конкуруючі інтереси

Автори заявляють, що у них немає конкуруючих інтересів.

Список використаних джерел

1. Управління прикордонним підрозділом : навчальний посібник / О. Г. Трембовецький, В. І. Баратюк, О. В. Лазоренко та ін. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2019. 332 с.
2. Про затвердження Інструкції про роботу з громадськими формуваннями з охорони державного кордону : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 15 вересня 2014 р. № 948. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1210-14#Text>.
3. Братко А. (2023). Методика організації роботи органів управління Державної прикордонної служби України щодо планування оперативно-службової діяльності. *Social Development and Security*, Vol. 13, №. 1. 29-37. <https://doi.org/10.33445/sds.2023.13.1.4>

4. Братко А. (2023). Аналіз стану загроз для безпекового середовища в прикордонному просторі. *Social Development and Security*. Vol. 13, №. 4. 8–17. <https://doi.org/10.33445/sds.2023.13.4.2>
5. Братко А. В., Шевчук В. В. (2025). Аналіз використання систем імітаційного моделювання у процесі прийняття управлінських рішень. *Social development and Security*. Vol. 15, №. 1. 88–94. <https://doi.org/10.33445/sds.2025.15.1.8>

References

1. Steel Upravlinnya prykordonnym pidrozdilom : navchal'nyy posibnyk / O. H. Trembovets'kyy, V. I. Baratyuk, O. V. Lazorenko ta in. Khmel'nyts'kyy : Vydavnytstvo NADPSU, 2019. 332 s.
2. Pro zatverdzhennya Instruktsiyi pro robotu z hromads'kymy formuvannyamy z okhorony derzhavnoho kordonu : nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrayiny vid 15 veresnya 2014 r. № 948. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1210-14#Text>.
3. Bratko, A. (2023). The method of organizing the work of the management bodies of the State Border Guard Service of Ukraine regarding the planning of operational and service activities. *Social Development and Security*, 13(1), 29-37. <https://doi.org/10.33445/sds.2023.13.1.4>
4. Bratko, A. (2023). Analysis of threats to the security environment in the border space. *Social Development and Security*, 13(4), 8-17. <https://doi.org/10.33445/sds.2023.13.4.2>
5. Bratko, A., & Shevchuk, V. (2025). Analysis of the use of simulation systems in the process of making management decisions. *Social Development and Security*, 15(1), 88-94. <https://doi.org/10.33445/sds.2025.15.1.8>